

Datum
2012-04-25

Diarienummer
2012-42

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättningen (SOU 2012:6)

(S2012/1273/FST)

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) tillstyrker utredningens förslag med de kommentarer som följer nedan. De ökar insynen och kontrollen över hur assistansersättningen används, vilket ISF ser som positivt.

12.7 Anhöriga som personliga assistenter

Utredningen föreslår att Försäkringskassan, kommunen och Socialstyrelsen får inspektera utförandet av den personliga assistansen då den utförs av en anhörig som är anställd av annan än kommunen. Om myndigheterna ska tillåtas göra inspektioner bör det gälla alla, oavsett anordnarform. Det finns till exempel ingen anledning att tro att anhöriga, som inte ämnar lämna assistans för beviljad tid, skulle bete sig annorlunda baserat på anordnartyp. Dessutom skulle ett undantaganden av inspektion där kommunen är anordnare innebära att ca 40 procent av all utförd assistans undantas från möjlighet till inspektion.

12.8 Återkrav av felaktigt utbetald assistansersättning

Utredningen föreslår att om assistansersättning betalats felaktigt eller med för högt belopp kan Försäkringskassan besluta om återkrav av beloppet även från till exempel vårdnadshavare, ställföreträdare eller assistansanordnare till vilka assistansersättning betalats ut. ISF är positiv till att införa möjligheter att rikta återkrav av felaktigt utbetald ersättning mot den som tagit emot ersättning för den försäkrades räkning.

ISF ifrågasätter emellertid utredningens uppfattning att Försäkringskassan kommer att ha möjlighet att återkräva assistansersättning som inte har använts från den som har tagit emot ersättningen för den försäkrades räkning. Utredningen föreslår att sådan ersättning ska återbetalas frivilligt (51 kap. 20 § första stycket socialförsäkringsbalken), vilket ISF anser är bra. Om sådan återbetalning inte görs får Försäkringskassan, liksom i dag, enligt andra stycke samma bestämmelse besluta om återkrav enligt 108 kap. Bestämmelsen i 108 kap. 2 § andra stycket socialförsäkringsbalken ger möjlighet att besluta om återkrav av ersättning som lämnats felaktigt eller med för högt belopp i andra situationer än när någon har lämnat en

oriktig uppgift eller underlåtit att fullgöra en uppgiftsskyldighet. Den tar dock, såvitt ISF kan utläsa, bara sikte på felaktigheter som förelåg redan vid utbetalningstillfället. Om detta är riktigt innebär det att assistansersättning som inte använts, till exempel på grund av att den försäkrade har avlidit, och som inte återbetalas frivilligt, inte kan återkrävas med stöd av bestämmelsen eftersom utbetalningen inte var felaktigt när den gjordes. Detta är i så fall ett problem redan i dag. Förslaget till ny 108 kap. 9 a § skulle möjligen kunna ge stöd för att återkräva ersättning även i denna situation, men det framgår inte tydligt att det är avsikten med bestämmelsen och den synes främst ta sikte på att göra det möjligt att besluta om återkrav mot andra än den försäkrade.

Under alla omständigheter anser ISF att det behöver tydliggöras i 108 kap. 9 a § om bestämmelsen bara ska tillämpas på återkrav i de situationer som avses i 108 kap. 2 § eller om den ger en möjlighet att återkräva assistansersättning även i andra situationer, på samma sätt som gäller för till exempel bostadsbidrag (108 kap. 9 § socialförsäkringsbalken).

ISF noterar vidare att utredningen inte har berört frågan om hur möjligheten att rikta återkrav direkt mot en assistansanordnare eller annan som tagit emot assistansersättning för den försäkrades räkning kan komma att påverka den rättsliga relationen mellan den försäkrade och anordnaren. Detta bör undersökas närmare innan förslaget genomförs.

13.1 Ökad tyngd åt det första beslutet om beviljande av assistansersättning

ISF delar utredningens uppfattning om att Försäkringskassan bör ges resurser och möjligheter att vid behov anlita oberoende expertis för att komplettera beslutsunderlagen med opartiska utredningar för att kunna ta ställning till försäkringsvillkoren. Utredningen föreslår att de extra resurserna endast får användas då "betydande osäkerhet råder och där det kan finnas misstankar om att den sökande simulerar eller överdriver sina stödbehov".

ISF har i samband med granskning av assistansersättning funnit att underlag som ligger till grund för beslut om assistansersättning kan vara av varierande kvalitet. Försäkringskassan bör enligt ISF därför ges möjlighet att vid behov komplettera underlagen i alla ärenden där beslutsunderlagen är eller misstänks vara bristfälliga – inte bara då misstanke om fusk eller missbruk föreligger – för att garantera en hög och jämn nivå på samtliga beslut.

13.2 Förbättrad kontroll och uppföljning

Utredningen föreslår att Försäkringskassans tvåårsomprövningar bör genomföras främst för att följa upp förändringar i hälsotillstånd och hjälpbehov, inte för att rätta till tidigare beslut. En del beslut som i dag löper, som inte omprövats på många år, skulle inte uppfylla dagens försäkringsvillkor. Detta beror främst på grund av ändrad rättspraxis (se bland annat RÅ 2009 ref. 57). Det är alltså viktigt att framhålla att det inte

enbart är förändringar i hälsotillstånd och hjälpbehov som bör prövas vid en tvåårsomprovning, utan även försäkringsvillkoren.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektör Per Molander. Bessam Saleh har varit föredragande. I beredningen har också Tomas Agdalen, Joakim Söderberg och Catarina Eklund-Ahlgren deltagit.

Per Molander
Generaldirektör

Bessam Saleh
Utredare